

כב. הבקשות של הסליחות שבלשון ארמית אינם נאמרים אלא בעשרה, מפני שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, אבל כשיש עשרה מיישראל אין הציבור זקוק לעזרת מלאכי השרת שהשכינה עמם [תניא רבתי סי' עב והב"ד הא"ר סי' תקפ"א אות ט']. ואם כל הציבור גמרו את הקטע שבארמית יכול היחיד לסיימו לבדו [עי' הליכות שלמה פי"ז אות ב'. וכ"נ בדברי הבא"ח סדר כי תשא אות ד' לענין י"ג מידות].

יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצים את כחו. ופי' רש"י, שייסעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים. והביא כל המקורות הנז' בשו"ת יחו"ד ח"ג סי' מ"ג. ועוד ראיתי בזה להגאון ר' שאול נחמייאס זצ"ל בספרו ויאמר שאול סדר יתרו, דבזה"ק [לך לך פח ע"ב בסתרי תורה] מחלק בין מחזה למראה, כי מחזה לשון תרגום ומראה לשון הקודש. ולכך כתיב באברהם קודם שנימול [בראשית ט"ו א'] דבר ה' אליו במחזה לאמר, כדי שלא ידעו המלאכים שהקב"ה מדבר עם ערל, לכך כתיב במחזה בלשון תרגום, שאין מלאכי השרת משגיחים בלשון תרגום. וכן בבלעם כתיב [במדבר כ"ד ד'] ומחזה שדי יחזה שהוא לשון תרגום. ולכך כתב האלשיך [תורת משה, דברים ל"ג ב'] דכתיב ואתא מרכבות קודש, שהוא לשון תרגום, שאל יהיה קנאת המלאכים על התורה. ועוד כתב האלשיך, דלכך נתקן הקדיש בלשון תרגום לבל יקנאו מלאכי השרת כי לא יבינוהו, והלא יקשה כי הלא אין לך קנאה גדולה מזו שתגלה התורה שבא ונסתלק מהרכבות מלאכיו ועזב מרכבתם ויעשה מרכבה מיישראל, ושיכתב בתורה ונקראו גלוי לכל העמים, על כן מה עשה הוא יתברך אמר ואתא מרכבות, ולא בא מרכבות, בלשון תרגום, כמעשה תיקון הקדיש לבל יקנאו.

וכתב בשו"ת תורה לשמה סי' מט דזה הטעם שייסדו בסליחות קצת בלשון תרגום, כי הסליחות נתקנו לציבור להורות שהציבור

יג. איתא בשבת יב: אמר רבה בר בר חנה, כשהייתי הולך אחר ר' אלעזר לבקר חולים, פעמים שהיה אומר לחולה בלשון הקודש המקום יפקוד אותך לשלום, ופעמים שהיה אומר בלשון ארמי רחמנא ידכרינך לשלום. והקשו היאך היה מבקש רחמים בלשון ארמי, והא אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, ותי' דשאני חולה דשכינה עמו, כהא דנכנס לבקר את החולה מתעטף ויושב לפניו בדרך ארץ, מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה. וכשם שהותר לבקש רחמים בפני החולה בלשון ארמי, מחמת שהשכינה נמצאת למעלה מראשותיו ואינו זקוק לסיוע מלאכי השרת, ה"ה בצבור שמותר לבקש רחמים בלשון ארמי, דכל בי עשרה שכינתא שריא [סנהדרין לט.]. וכ"נ בסוטה לג. דאמרו תפלה רחמי היא, כל היכא דבעי מצלי, ותפלה בכל לשון. והאמר רבי יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאר"י כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, ל"ק הא ביחיד הא בציבור, ע"כ. וא"כ חלוק דין יחיד לצבור, דצבור רשאים להתפלל בכל לשון. ופי' רש"י שם שהצבור אינם צריכים סיוע ממלאכי השרת, אך היחיד צריך שהמלאכים יסייעוהו בתפלתו. וכ"נ בסנהדרין מד: אמר רבי

גבי יקום פורקן, רבינו יהודה בר יקר רבו של הרמב"ן בתשובה שבשו"ת תמים דעים סימן קפ"ה, אשכול הל' ק"ש ותפלה סימן ה', שבולי הלקט סימן רפ"ב ועו'.

והנה כתב הגאון הנאמ"ן שליט"א בירחון אור תורה שנה כ"ב סי' קס [הב"ד בספר עלי הדס] דמנהג פשוט בחו"ל (תונס) לומר כל הקטעים בלשון ארמית, גם כשאין מנין בבית הכנסת, וכן ראיתי הלכה למעשה כמה פעמים אצל אמה"ג זצ"ל. רק שאין עונין בדיל ויעבור, רק אמן בלבד. וייסד הדבר מתשו' אוצר הגאונים פ"א דשבת דכתבו דמלתא דתבע אדם ממלאכי השרת אל ישראל בלשון ארמית, אבל מלתא דתבע אדם מלפני בוראו ישאל בכל לשון, וכ"פ בשו"ת תורה לשמה וכה"ח. ויל"ע, דמנהג זה הוא כנגד מנהג כל עדות ישראל.

ולכאור' אם נמצא בבית הכנסת יהא מותר ליחיד לומר הארמית, דאיתא בברכות ו': מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת, שנאמר אלקים נצב בעדת אל. ובשו"ת יבי"א שם כתב דהדבר ברור שיש דרגות רבות בהשראת השכינה, דביימא כא: אמרו שחסרה שכינה בבית המקדש השני, ובודאי שאין הכוונה שלא היתה שם השראת שכינה כלל, דאיתא בברכות סב: שהשכינה שורה בבית המקדש לעולמי עולמים, שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. אלא הכוונה שביחס להשראת השכינה שבבית ראשון חסרה אותה הארה, וכמ"ש בזה"ק ח"א דף כו. דבבית ראשון איהי שכינתא עילאה ובבית שני שכינתא תתאה. ולפ"ז ה"ה בנדר"ד דיש השראת שכינה של בית כנסת וחלוקה היא מהשראת שכינה של עשרה. וע"ע בשו"ת יוסף אומץ סי' ל"ז, שו"ת רב פעלים ח"ב בסו"י סי' ה', רש"ש ברכות סב: וככל זה כתב ג"כ הפרי

כוחם גדול והן אל כביר לא ימאס, שאין צריכין לסיוע מלאכי השרת, אך יסדו רובם בלשון הקודש, דבאמת לשון הקודש עדיף טפי. ובזה פשוט הא דאין יחיד אומר התרגום, דצריך לסיוע מלאכי השרת. ואף אין לו לומר, דמתקנאים בו המלאכים למעלה, כי יאמרו זה יחיד ושואל צרכיו בלשון תרגום ולא בלשון הקודש, דמשמע דסומך על עצמו שהוא צדיק גמור ותפלתו חשובה כתפלת הציבור שאינם צריכים סיוע, ובזה נזכרים עוונותיו ע"ד שאמרו ז"ל, ג' מזכירין עוונותיו וכו' עיון תפלה, עכ"ד. אך עוד כתב שם דרחמנא דסליחות אינו צריך לדלג, דכל הסליחות הם בלשון הקודש, וקודם זה ואחר זה אומר בלשון הקודש הרבה בקשות, על כן לא אכפת בזה ולא יתקנאו בו ורק אותם בקשות שהם בסוף הסליחות ידלגם. ואפשר מה שבחרו לתקן רחמנא וכו' בלשון תרגום מפני כי אלפא ביתא זו היא כנגד בחינה עליונה מאוד מאוד כנודע בספרי המקובלים ז"ל לכן לא חשו בזה, או אפשר כי כל אלו הבקשות של הסליחות לא נתקנו כולם בבת אחת מאנשי כנה"ג, אלא דורות שאחר כנה"ג תיקנום פסקי פסקי, ואלפא ביתא זו של רחמנא תיקנה תנא אחר ע"ד שמצינו בברכות העמידה שאנשי כנה"ג לא תקנו אלא י"ח ברכות, ובימי רבן גמליאל תיקנו למינים ולמלשינים וכו', ושמואל הקטן תיקנה כי הוא בעצמו סידר אותה וכנז' בגמ', וכן אלפא ביתא זו תיקן אותה תנא אחר והוא בחר לתקנה בלשון תרגום, ועדיין צריך להתיישב בזה, ע"כ. וע"ע בבן יהוידע סוטה לג. ד"ה אין מלאכי השרת. ובאמת דלא חזינן חילוק ראוי בין רחמנא לשאר תפלות בארמית שאין ליחיד לאומרם, ולכך אין לחלק בזה. ובפרט שכמה וכמה מן הראשונים פסקו דברי הגמ' להלכה ומהם במחזור ויטרי סי' קכ"ח, אור זרוע ח"ב סי' נ'

כג. יש להזהר בסליחות כשמוזכר לשון צום ותענית וכיו"ב ידלגו מי שאינו צם, וה"ה כשמוזכרים עניינים של אשמורת הבוקר והוא אומר בחצות לילה ידלגם, דלא ליהוי כדובר שקרים [ערוך השלחן אות ד', וכן הנהיג מרן היב"א והשריש כן בקרב כל קהל ישראל].
כד. טוב לעמוד כשאומרים הסליחות ועכ"פ יזהר לעמוד בעת אמירת אל מלך יושב וי"ג מידות [קיצור השל"ה וטעמי המנהגים תר"פ].

כה. מנהג בני אשכנז שהש"ץ מתעטף בטלית באמירת הסליחות, דהקב"ה נתעטף כש"ץ והראה לו למשה סדר התפלה [ר"ה יז:]. ועוד טעם לזה משום כבוד השכינה [ט"ז סי' תקפ"א סק"ב], וכן עפ"ד המג"א [סי' י"ח סק"ב] דכל העובר לפני התיבה צריך להתעטף. אך מנהג עדות המזרח דאין הש"ץ מתעטף בטלית, ויש שנתנו טעם לזה דומן הסליחות הוא בלילה ואינו זמן ציצית, ואם יתעטף ללא ברכה יבואו לטעות בזה אף ביום [כתר שם טוב ח"ו עמ' 26, וע"ש שהביא דעות שאף אסרו זאת דגורם כמה עניינים ומעורר דינים קשים].

סדר הסליחות

כו. יש שאמרו קודם הסליחות כמה מזמורי תהלים, ויאמרם מלה במלה, ויבין מה שמוציא בשפתיו, כי כולם הם מורים על עניני התשובה וסליחת העוון כאשר יראה הקורא בהם [בית אל דף מ"ו ע"ב].

ואלו הם:

מזמור י"ז, תפלה לדוד שמעה ה' וגו'. ומזמור זה דוד המלך ע"ה אמרו בהיותו נרדף מאויביו, ותקנו לאומרו קודם הסליחות יען היותינו נרדפים מן האויב הפנימי, שהוא היצר הרע, הצר הצורך על האדם בכל יום, והולך ומתגבר כדי להנצל ממנו.
מזמור ל"ב, לדוד משכיל אשרי נשוי וגו'. ומזמור זה מורה על דרכי הענוה והתשובה, ומסוגל הרבה לבקשת רחמים [ספר שימוש תהלים].

ביבמות מט: דכתיב [ישעיה נ"ה ו'] דרשו ה' בהמצאו, משמע פעמים שאינו מצוי, וכתיב [דברים ד' ז'] כה' אלהינו בכל קראנו אליו, לא קשיא הא ביחיד הא בצבור. נמצא שהפסוק הנז' נאמר בצבור. וכן מבואר בר"ה יח. ובירושלמי ברכות פ"ט ה"א. וע"ע בכה"ח ס"ק כ"ו, חזו"ע הל' הסליחות הערה י', ע"ש באורך, וכן עי' לראשונים לציון בשו"ת יבי"א ח"א סי' לה ובשו"ת בנין אב ח"ב סי' יד.

מגדים סי' צ' ס"ק ט"ו וכ"נ בדברי הראשונים הנז'.

ובכה"ח סי' תקפ"א סק"ט הקשה, דוכי מה בכך אם לא יבינו המלאכים, והרי נאמר [דברים ד' ז'] כה' אלהינו בכל קראנו אליו, ובזה נשתבחו ישראל ששואלים צרכיהם מהקב"ה בלי שום אמצעי, ע"כ. ותמה ע"ד בשו"ת יחו"ד שם דתלמוד ערוך הוא בשבת יב: שלא ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי. והקשו